HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דלא קטליה דוד לשמעי דאתיליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן ומה שילם לי ימיני דלא קטליה שאול לאגג דאתיליד מיניה המן דמצער לישראל רבי יוחנן אמר לעולם מבנימין קאתי ואמאי קרי ליה יהודי על שום שכפר בע"ז שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי כדכתיב [1]איתי גוברין יהודאין וגו' רבי שמעון בן פזי כי הוה פתח בדברי הימים אמר הכי כל דבריך אחד הם ואנו יודעין לדורשן [2]ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד אמאי קרי לה יהודיה על שום שכפרה בע"ז דכתיב [3]ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור [4]ויחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה ילדה והא רבויי רביתיה לומר לך [5]שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו ירד זה משה ולמה נקרא שמו ירד [א] שירד להם לישראל מן בימיו [6]גדור שגדר פרצותיהן של ישראל חבר שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים סוכו שנעשה להם לישראל כסוכה יקותיאל שקוו ישראל לאל בימיו זנוח שהזניח עונותיהן של ישראל אבי אבי אבי אב בתורה אב בחכמה אב בנביאות ואלה בני בתיה אשר לקח מרד וכי מרד שמו והלא כלב שמו אמר הקב"ה יבא כלב שמרד בעצת מרגלים ויישא את [ב] בת פרעה שמרדה בגלולי בית אביה [7]אשר הגלה מירושלם אמר רבא שגלה מעצמו [8]ויהי אומן את הדסה קרי לה הדסה וקרי לה אסתר תניא ר"מ אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה [9]על שם הצדיקים [10]שנקראו הדסים וכן הוא אומר [11]והוא עומד בין ההדסים רבי יהודה אומר הדסה שמה ולמה נקראת שמה אסתר על שם שהיתה מסתרת דבריה שנאמר [12]אין אסתר מגדת את עמה וגו' ר' נחמיה אומר הדסה שמה ולמה נקראת אסתר שהיו אומות העולם קורין אותה על שום אסתהר בן עזאי אומר אסתר לא ארוכה ולא קצרה היתה אלא בינונית כהדסה ר' יהושע בן קרחה אמר [13]אסתר ירקרוקת היתה וחוט של חסד משוך עליה כי אין לה אב ואם ובמות אביה ואמה למה לי אמר רב אחא עיברתה מת אביה ילדתה מתה אמה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת תנא משום ר"מ אל תקרי לבת אלא לבית וכן הוא אומר [14]ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב והוי לה כבת משום דבחיקו תשכב (לבת) אלא [15](לבית) הכי נמי לבית [16]ואת שבע הנערות וגו' אמר רבא שהיתה מונה בהן ימי שבת וישנה ואת נערותיה וגו' אמר רב שהאכילה מאכל יהודי ושמואל אמר שהאכילה [17]קדלי דחזירי ור' יוחנן אמר זרעונים וכן הוא אומר [18]ויהי המלצר נושא את פת בגם ונותן להם זרעונים [19]ששה חדשים בשמן המור [20]מאי שמן המור ר' חייא בר אבא אמר סטכת רב הונא אמר שמן זית שלא הביא שליש תניא רבי יהודה אומר אנפקינון שמן זית שלא הביא שליש ולמה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר [21]בערב היא באה ובבקר היא שבה אמר רבי יוחנן מגנותו של אותו רשע למדנו שבחו שלא היה משמש מטתו ביום [22]ותהי אסתר נשאת חן אר"א [23]מלמד שלכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו [24]ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת בשנת שבע למלכותו: אסתר ב טז

[25]ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות אמר רב ביקש לטעום טעם בתולה טעם בעולה טעם [26]ויעש המלך משתה גדול עבד משתיא ולא גליא ליה דלי כרגא ולא גליא ליה שדר פרדישני ולא גליא ליה [27]ובהקבץ בתולות שנית וגו' אזיל שקל עצה ממרדכי אמר אין אשה מתקנאה אלא בירך חבירתה ואפי' הכי לא גליא ליה דכתיב [7]אין אסתר מגדת מולדתה וגו' אמר רבי אלעזר מאי דכתיב

לא

כל הכופר בע"ז נקרא יהודי שנאמר איתי גוברין יהודאין [ג]. על סמ יהודי שהכי אמר בחלק (סנהדרין דף נג.): **אשר** הגלה שגלה יהוכה: **מעצמו.** ודיים ליה מדלת כתיב הוגלה: **קדלי** דחזירי. וח"ו היא לת היתה מוכלת: וטוב

לא

ג) דלא קטליה דוד לשמעי. שהיה חייב מיתה: **לאידך גיסא.** לצעקה ולא לשפת שים יהודי ושים ימיני גרמו לי הלעב הזה: **איפי גוברין יהודאין כו'.** וסיפיה דקרא לאלהך לא פלטין: **כל דבריך לאחד הן.** כנגד הספר היה לומר כל דבריך דברי הימים הן הרבה שמות אחה מזכיר פלוני ופלוני וכולן אדם אחד הן: **ואנו יודעין לדורשן.** ואע"פ שאחתון אחן אנו יודעין לדרוש: משום דאמרינן לעיל כל הכופר בע"ז נקרא יהודי ונקט לה הכא: **ואשתו היהודיה וגו'.** והלא בחיה שמה דהא כתיב בקופיה ואלה בני בתיה: **נרחון.** לטבול ד) לשון גירות: **ואלה בני שמו.** שבכלב משמעי קרא: הכי גרסינן **ויש בחיה שמרדה בגילולי בית אביה.** ולכך נשתנה שמה בליקוחין הללו: **שגלה מעצמו.** מדלת כתיב אשר היה מן הגולה אשר הגלתה וכתיב אשר הגלה עם הגולה משמע שלא היה כשאר ישראל שגלו על כרחן והוא גלה מעצמו כמו שעשה ירמיה שגלה מעצמו עד שאמר לו הקב"ה למחוז: **אין הסדסים אשר במצולה.** אין הצדיקים שגלו לבבל. ובכתיבה משמעי קרא: **הסדסר.** ה) ירם. יפה כלבנה: **ירקרוקת היתה.** כהדסה זו: **אין לה אב ואם.** שמת הקב"ה לכך נלחיה יפה לאומות ולשחשורוש: **ובמות אביה ואמה מה לי.** משאר כתיב ו) מי אין לה אב ואם שלא נלמדנו שאפי' יום אחד לא היה לה אב ואם: **שנעשה שמעכבה אמה מת אביה.** נמצא שלא היה לה אב משעה שנרשה להקרות אב: **וכשילדה אמה מתה.** ולא נרשית לקרות אם: **ונרש אין לו.** בשורים משמעי קרא: **שכשה אחת.** (ז) בת שבע: **שהיתה מונה בהן ימי שבת.** שהיתה משרתת לה אחת לשבת **ושאת בשבת** ואחת בשני בשבת ואחת בשלישי בשבת וכן כולן וכשהגיע יום שפחה של שבת יודעת שהיום שבת: ח) **כדלי דחזירי.** בקונ"ש שמיעים. ומתוך חושפה לא נענשה: **וכן הוא אומר.** שהזעטוים טוענים לצדיקים להצדילן ממלכל טמא: **ויהי המלך נושא את פת בגם ויין משתיהם וגו'.** וכתיב בהסוא עניין ולמקצת ימים עשרה נרשה מרחיסה טוב וכיולי בשר וגו': **אנפקינון שמן זית שלא הביא שליש.** גבי מנחות תנן ט) אין מדיחין אנפקינון ושם הביא פסול ועלה קאי ר' יהודה ואומר מהו אנפקינון: **מעדן.** (ג) מלמיד: **מגנותו של אותו רשע.** גנותו הוא זה שהוא בועל נשים ומשלחן: **שמגוף נשמש מן הגוף.** מפני הזיעה. ותעיל לך הכתוב שהיו מתכוונין מן השמיים לחשבה על בעלה: **ביקש נעשה כו'.** לכך נאמר מכל הנשים ומכל הבתולות: **עבד משתיא כו'.** מיזר לכמה עניינים לפייסה שתגלה לו מולדתה ולא הועיל ושמוך לה להאי קרא ובהקבץ בתולות שנית וגו' אין לשון מגדת מולדתה ואת עמה וגו' ע) עבד משתיא סעודה לכבודה מה שלא עשה בשאר נשים: **דלי כרגא.** אמר בשביל שתאהב אני מניח לכם מכסי גולגולתכם ויהיו והשתה למדינות עשרה: **שדר פרדישני.** דורונות לנשים בשמה וכיוצא דכתיב ו) ויתן משאת כיד המלך:

לג

ד) [סוטה יב:], ה) סנהדרין יט:, ו) [קהלת יב, יא], ז) [סנהדרין נא. ע"ש ועי' תוס' ברכות כו: ד"ה ואין איתכח], ח) [נקמן טו:], ט) [ל"ל כבית ובן אחתא בע"ז], י) [ל"ל ז.], כ) [ל"ל כשם], ל) [פירוש ערוך של חזרת כלומר דשם של חסף עירון ערך קמל ועיין תוספות ד"ה קדלין], מ) פסחים מג. ע"ש מ"ק ט: ע"ש שבת פ: ע"ש מגמות פו: ע"ש ת, ע"ש, נ) [בעל ז.], ס) מן תיבת דלת עד תיבת הצער הוא שייך לעמוד הקודם, ע) [ל"ל לשוש], פ) [שפר כז], צ) בערוך הגי' קמלי, ק) [מגמות פה:], ר) [שבת כז], ש) [שם], ת) [שם], א) [בע"י אחתא בסה"ל תיבת אחתא] שהיה מעבט יהודית לפי שהיו מעבט יהודה בלכתיב (בראשית לח) ויהי בעת ההוא וירד יהודה מעם אחיו וי"ל דאחתא כר"ש בר נחמני דיהודה דאחלא מנייה מיעבד ועזכייה וי"ל דאחתא כר"ש בר נחמני דיהודה דאחלא מנייה מיעבד ועזכייה מעשה שבמגילת אחשורוש.

תורה אור השלם

1. אֵיתַי גֶּבְרִין יְהוּדָאִין
דִּי מִנְיָתְ יְהוֹנָתָן עַל
עֲבִידַת מְדִינַת בָּבֶל
שַׁדְרָךְ מִישָׁךְ וְעַבְדְּ נְגוֹ
גַּבְרַיָּא אִלֵּךְ לָא שָׂמוּ
עֲלָךְ מַלְכָּא טְעֵם לְאֱלָהֲךְ
לָא פָלְחִין וְלִצְלֶם דַּהֲבָא
דִּי הֲקֵימְתְּ לָא סָגְדִין:
דניאל ג יב

2. וְאִשְׁתּוֹ הַיְּהוּדִיָּה יָלְדָה
אֶת יֶרֶד אֲבִי גְדוֹר וְאֶת
חֶבֶר אֲבִי שׂוֹכוֹ וְאֶת
יְקוּתִיאֵל אֲבִי זָנוֹחַ וְאֵלֶּה
בְּנֵי בִתְיָה בַּת פַּרְעֹה
אֲשֶׁר לָקַח מָרֶד:
דברי הימים א ד יח

3. וְתֵרֶד בַּת פַּרְעֹה
לָרְחֹץ עַל הַיְאֹר
וְנַעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל יַד
הַיְאֹר וַתֵּרֶא אֶת הַתֵּבָה
בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת
אֲמָתָהּ וַתִּקָּחֶהָ:
שמות ב ה

4. אֲשֶׁר הָגְלָה
מִירוּשָׁלַיִם עִם הַגּוֹלָה
אֲשֶׁר הָגְלְתָה עִם יְכָנְיָה
מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הָגְלָה
נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל:
אסתר ב ו

5. וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה
הִיא אֶסְתֵּר בַּת דֹּדוֹ כִּי
אֵין לָהּ אָב וְאֵם וְהַנַּעֲרָה
יְפַת תֹּאַר וְטוֹבַת מַרְאֶה
וּבְמוֹת אָבִיהָ וְאִמָּהּ
לְקָחָהּ מָרְדֳּכַי לוֹ לְבַת:
אסתר ב ז

6. רָאִיתִי הַלַּיְלָה וְהִנֵּה
אִישׁ רֹכֵב עַל סוּס אָדֹם
וְהוּא עֹמֵד בֵּין הַהֲדַסִּים
אֲשֶׁר בְּמְצֻלָה וְאַחֲרָיו
סוּסִים אֲדֻמִּים שְׂרֻקִּים
וּלְבָנִים: זכריה א ח

7. אֵין אֶסְתֵּר מַגֶּדֶת
מוֹלַדְתָּהּ וְאֶת עַמָּהּ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה עָלֶיהָ מָרְדֳּכָי
וְאֶת מַאֲמַר מָרְדֳּכָי
אֶסְתֵּר עֹשָׂה כַּאֲשֶׁר
הָיְתָה בְאָמְנָה אִתּוֹ:
אסתר ב כ

8. וְלָרָשׁ אֵין כִּי אִם
כִּבְשָׂה אַחַת קְטַנָּה אֲשֶׁר
קָנָה וְיִחְיֶה וְתִגְדַּל עִמּוֹ
וְעִם בָּנָיו יַחְדָּו מִפִּתּוֹ
תֹאכַל וּמִכֹּסּוֹ תִשְׁתֶּה
וּבְחֵיקוֹ תִשְׁכַּב וְתִהְיֶה לוֹ כְּבַת: שמואל ב יב ג 9. וַתִּיטַב הַנַּעֲרָה בְעֵינָיו וַתִּשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו וַיְבַהֵל אֶת תַּמְרוּקֶיהָ וְאֶת שְׁבַע הַנְּעָרוֹת הָרְאיוֹת לָתֶת לָהּ וְאֶת בֵּיתָהּ לְפֶתַע וַיְשַׁנֶּהָ וְאֶת נַעֲרוֹתֶיהָ לְטוֹב בֵּית הַנָּשִׁים: אסתר ב ט 10. וְיָדִי הַמֶּלֶצַר נֹשֵׂא אֶת פִּתְבָּגָם וְיַיִן מִשְׁתֵּיהֶם וְנֹתֵן לָהֶם זֵרְעֹנִים: דניאל א טז 11. וּבְהֵגִיעַ תֹּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִקֵּץ הֱיוֹת לָהּ כְּדָת הַנָּשִׁים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵן יִמָּלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים: אסתר ב יב 12. בְּעֶרֶב הִיא בָאָה וּבַבֹּקֶר הִיא שָׁבָה אֶל בֵּית הַנָּשִׁים שֵׁנִי אֶל יַד שַׁעַשְׁגַּז סְרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַפִּילַגְשִׁים לֹא תָבוֹא עוֹד אֶל הַמֶּלֶךְ כִּי אִם חָפֵץ בָּהּ הַמֶּלֶךְ וְנִקְרְאָה בְשֵׁם: אסתר ב יד 13. וּבְהֵגִיעַ תֹּר אֶסְתֵּר בַּת אֲבִיחַיִל דֹּד מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר לָקַח לוֹ לְבַת לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לֹא בִקְּשָׁה דָּבָר כִּי אִם אֵת אֲשֶׁר יֹאמַר הֵגֵי סְרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַנָּשִׁים וַתְּהִי אֶסְתֵּר נֹשֵׂאת חֵן בְּעֵינֵי כָּל רֹאֶיהָ: אסתר ב טו 14. וַתִּלָּקַח אֶסְתֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֶל בֵּית מַלְכוּתוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא חֹדֶשׁ טֵבֵת בִּשְׁנַת שֶׁבַע לְמַלְכוּתוֹ: אסתר ב טז 15. וַיֶּאֱהַב הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר מִכָּל הַנָּשִׁים וַתִּשָּׂא חֵן וָחֶסֶד לְפָנָיו מִכֹּל הַבְּתוּלוֹת כֶּתֶר מַלְכוּת וַיָּשֶׂם בְּרֹאשָׁהּ וַיַּמְלִיכֶהָ תַּחַת וַשְׁתִּי: אסתר ב יז 16. וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ מִשְׁתֶּה גָּדוֹל לְכָל שָׂרָיו וַעֲבָדָיו אֵת מִשְׁתֵּה אֶסְתֵּר וְהָנָחָה לַמְּדִינוֹת עָשָׂה וַיִּתֵּן מַשְׂאֵת כְּיַד הַמֶּלֶךְ: אסתר ב יח 17. וּבְהִקָּבֵץ בְּתוּלוֹת שֵׁנִית וּמָרְדֳּכַי יָשַׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ: אסתר ב יט

הגהות הב"ח

(ב) גמ' ויבא את בתיה בת פרעה: (ג) רש"י ד"ה כשהיה אחת זו בת שבע: (ד) ד"ה מעלן אתיך ומן כתיב ומן מעצמו אתיך ומן מלכות:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (שילד לסס ליטרגל מן בימיו) מ"מ וכ"כ שהוליך תורה ליטרגל:

לעזי רש"י

בקונ"ש [בקונ"ש]. כתלי דבר אחר מלוחים.

מוסף רש"י

קדלי דחזירי. חזירים ימיים שקורין בקונ"ש (מנחות פו.). ומעדן את הבשר. מסקלינ"ש (פסחים מג.). לא מימסרס שלא הביאה שליש. שלא נימלה שלים (מו"ק ט:). ולמה סכין אותו. שיישו שמן המור (שבת פ:). שמשיר את השער. לפי שהוא נוסף ויש בו כח (מנחות פו.). ומעדן את הבשר. מסקלינ"ש (פסחים מג.). נדמתה לו כאומתו. וכיו לומריש בפיסכס זו משלנו היא (לעיל ז.).

רבינו חננאל

כל המגדל יתום בתוך ביתו, מעלה עליו הכתוב כאילו הוא ילדו. נקראת הדסה, מפני דהיתה צדקת, שהצדיקים נקראין הדסין. לקחה מרדכי לו לבת, תנא משום ר' מאיר, לבית.